

Рябченко Юрій Юрійович

*Університет державної фіскальної служби України,
доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук,
доцент*

**ПОМІЧНИК СУДДІ ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВОВІДНОШЕННЯ: ПРОБЛЕМАТИКА
ВИЗНАЧЕННЯ**

Законом України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII [1] Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (далі – ЦПК України) [2] викладено у новій редакції, в якій дістав закріплення новий учасник судового процесу: помічник судді (ст. 66 ЦПК України). До основних обов'язків вказаного учасника віднесено: участь в оформленні судових справ; підготовка проектів матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи; оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та ін. (п.п. 1, 2 ч. 2 ст. 66 ЦПК України). Попри вплив достатньо тривалого часу, протягом якого проект вказаного Закону був доступний широкому загалу, а також практично відсутність у доктрині цивільного процесуального права напрацювань щодо такого учасника цивільного процесу, можливо вказати про майже повну відсутність уваги дослідників до помічника судді як суб'єкта судового процесу.

Залишаючи на окреме дослідження загальні питання помічника судді як учасника судового процесу, доцільно зосередитись на питанні визнання його учасником цивільного процесуального правовідношення. Вирішення цього питання може сприяти вирішенню також наведених питань, а також – належному законодавчому закріпленню вказаного учасника, зокрема – щодо доцільності закріплення його саме як конкретного учасника судового процесу.

Відповідно до п. 1.2 Типової посадової інструкції помічника судді місцевого загального суду, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України

від 20.07.2005 р. № 86) [3] вказана особа є посадовою особою апарату суду. Це визначає її статус та характер відносин у процесі розгляду справи – вони носять службовий характер. У цьому зв'язку слід вказати на позицію Д.Д. Луспеніка, який, характеризуючи процесуальний статус секретаря судового засідання, однозначно вказує на нього як на учасника цивільного процесу. Посилаючись на врегулювання прав та обов'язків секретаря судового засідання у процесуальному кодексі, він заперечує проти позиції Д.М. Чечота щодо службового характеру відносин секретаря судового засідання із судом [4, с. 8; 5, с. 225]. Не заперечуючи принципово проти позиції вченого, слід відмітити, що на жаль він не розвиває свого висновку щодо визначення секретаря судового засідання як учасника цивільного процесуального правовідношення.

Особливістю діяльності помічника судді, порівняно із діяльністю секретаря судового засідання, судового розпорядника можливо вважати також те, що вона не тягне за собою виникнення чи припинення процесуального юридичного факту, тобто факту, з яким процесуальний закон пов'язує виникнення, зміну, припинення процесуального правовідношення, тобто носить виключно фактичний характер. Вказаний висновок впливає з аналізу наведених вище та інших обов'язків помічника судді.

Т.В. Сахнова виділяє таку ключову особливість цивільних процесуальних правовідносин, як обумовленість їх предметом процесу у конкретному випадку [6, с. 195]. З цієї позиції слід відмітити, що визначений перелік обов'язків помічника судді є типовим для практично будь-якої категорії справ. Так, практично по будь-якій справі він готує проекти судових рішень, оформлює матеріали справи тощо. Тому якщо правовідносини, в рамках яких відбувається виконання помічником судді своїх обов'язків розглядати як цивільні процесуальні, то вказані відносини не відповідають наведеній вище ознаці цивільних процесуальних правовідносин.

У дореволюційній російській процесуальній літературі окремими вченими, зокрема А.Х. Гольмстеном, виділялась така категорія учасників процесу, як особи, «прикріплені» до суду, які називались «другорядними діячами, що перебувають при суді». До складу цих осіб входили зокрема, секретар судового засідання, розсильний, присяжний фотограф, присяжний перекладач [7, с. 29]. Вказана характеристика - «другорядні діячі, що перебувають при суді» - достатньо чітко відбиває особливості їх положення у цивільному процесі: з одного боку вони є невід'ємними його учасниками, а з іншого, порівняно із судом, займають «другорядне» місце. Розглядати їх нарівні із сторонами або свідками не можна внаслідок їх знаходження «при суді».

Наведене свідчить про неможливість розгляду помічника судді як учасника цивільного процесуального правовідношення. Вказане ставить питання щодо доцільності врегулювання обов'язків вказаного учасника процесу у акті, першочерговим завданням якого є врегулювання саме процесуальних правовідносин – ЦПК України.

Можна припустити щодо мотиву законодавця стосовно застосування такого способу врегулювання: врахування визначення вказаної особи як невід'ємного учасника судового процесу. Втім, з огляду на наведене вище, застосування такого порядку врегулювання доцільно тільки у разі визначення його як можливого учасника цивільного процесуального правовідношення, що потребує додаткового обґрунтування.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Офіційний вісник України. 2017. № 96 (08.12.2017). Ст. 2921.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: за станом на 20 січ. 2018 р. // Офіційний вісник України. 2004. № 16 (07.05.2004). Ст. 1088 (із змінами).
3. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду [Електронний ресурс]: наказ Державної судової адміністрації України від 20.07.2005 р. № 86. Доступ із інформ.-правової системи «ЛІГА- ЗАКОН».
4. Чечот Д. М. Участники гражданского процесса / Д.М. Чечот. М.: Госюриздат, 1960.
5. Курс цивільного процесу: підруч. / [Комаров В. В. [та ін]; ред. В. В. Комаров. Х.: Право, 2011. 1352 с.
6. Сахнова Т.В. Курс гражданского процесса / Сахнова Т.В. – М.: Статут, 2014. 784 с.
7. Гольмстен А.Х. Учебник русского гражданского судопроизводства / Гольмстен А.Х. СПб.: Тип. М. Меркушева, 1913. XIX, 411 с.